

Riigikohtu delegatsioon külastas Euroopa Liidu Kohut

7.–8. septembril 2026 külastas Riigikohtu delegatsioon Euroopa Liidu Kohut Luxembourgis. Delegatsiooni võttis vastu Euroopa Kohtu president Koen Lenaerts koos kolme Eestist pärit kohtunikuga – Euroopa Kohtu teise koja presidendi Küllike Jürimäe ning Üldkohtu kohtunike Lauri Madise ja Iko Nõmmega.

Visiit oli osa Euroopa Liidu Kohtu ja liikmesriikide kohtute tihedast ja pikaajalisest koostööst ning pakkus võimaluse süvendada kohtutevahelist dialoogi. Tegemist oli märgilise kohtumisega, sest Eesti 22-aastase Euroopa Liidu liikmesuse jooksul külastas Riigikohtu delegatsioon Euroopa Liidu Kohut esimest korda sedavõrd arvukas koosseisus.

Kohtutevaheline dialoog

Esmaspäeval, 7. septembril osalesid Riigikohtu delegatsiooni ja Euroopa Liidu kohtute esindajad mitmel töösessioonil. Arutelude keskmes olid kohtunike dialoogi tähtsus õigusriigi põhimõtte ja Euroopa Liidu väärtuste kaitsmisel, liikmesriikide kõrgeimate kohtute ja Euroopa Liidu Kohtu koostöö ning isikuandmete kaitse ja tõhusa kohtuliku kaitsega seotud küsimused.

President Koen Lenaerts märkis, et Euroopa Liidu identiteet kui ühine õiguskord põhineb Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 sätestatud 12 väärtusel, mille seas on ka õigusriik, õiglus ja pluralism ning mis kokku moodustavad Euroopa moraalse kompassi. Neid ühiseid väärtusi rakendavad esmajärgus liikmesriikide kõrgeimad kohtud samaaegselt põhiseaduslike väärtustega. K. Lenaerts rõhutas kohtunike dialoogi olulisust Euroopa Liidu õiguse tõlgendamisel, mis formaalselt väljendub eelotsuste küsimises. K. Lenaerts tõi esile mitmeid Eesti eelotsusetaotlusi, mis on laia kandepinnaga, avaldades mõju Euroopa Liidu õiguskorrale tervikuna (nt Prokuratuur, [C-746/18](#)).

Riigikohtu esimees Villu Kõve märkis, et eelotsusemenetlus ei ole abstraktne õiguslik konstruktsioon. See on vahend, mille abil on võimalik keerulistes ja uutes küsimustes jõuda lahenduseni, mis ei ole üksnes riigisiselt põhjendatud, vaid sobitub ka Euroopa Liidu õigusega. Samal ajal võimaldab see liikmesriikide kohtutel anda oma panuse Euroopa Liidu õiguse arengusse. Sellise dialoogi väärtust ei saa alahinnata. Eriti ajal, mil õigusriik, kohtute sõltumatus ja Euroopa Liidu ühised väärtused seisavad mitmel pool Euroopas teravama tähelepanu all, on oluline, et kohtud jätkaksid omavahelist avatud ja vastastikusel austusel põhinevat suhtlust.

Seejuures juhtis V. Kõve tähelepanu ka kohtadele, kus Euroopa Liidu Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö võiks veelgi paremini toimida. Üks selline küsimus on eelotsusemenetluse kestus. Arusaadavalt on Euroopa Kohtule esitatavad küsimused sageli keerulised, puudutavad mitmeid liikmesriike ning nõuavad põhjalikku analüüsi. Samas võib praktikas juhtuda, et olulistest õiguslikes küsimustes tähendab menetluse pikkus liikmesriigis aastatepikkust õigusselgusetust. Samuti võiks mõelda, kuidas muuta kohtunikele lihtsamaks ülevaate saamine poolleilolevatest eelotsusemenetlustest ja Euroopa Kohtu kujunevast praktikast, pidades silmas, et väiksemate liikmesriikide kohtutel puuduvad sageli eraldi analüüsi- ja õigusteaberressursid Euroopa Kohtu praktika süstematiseerimiseks.

Põhjendamiskohustus ja eelotsusemenetlus

Kohtunik Julia Laffranque käsitles oma ettekandes liikmesriikide kõrgeimate kohtute ja Euroopa Liidu Kohtu dialoogi, pöörates muu hulgas tähelepanu hiljutisele kohtupraktikale, mis puudutab kõrgeima kohtu põhjendamiskohustust juhul, kui kohus otsustab eelotsusetaotlust mitte esitada.

Halduskolleegiumi kohtunik J. Laffranque andis ühtlasi ülevaate Eesti kohtute senisest eelotsuse küsimise praktikast. Alates Eesti ühinemisest Euroopa Liiduga 2004. aasta mais on Eesti kohtud 2026. aasta septembri seisuga esitanud Euroopa Kohtule kokku 52 eelotsusetaotlust. Esimese Riigikohtu eelotsusetaotluse aluseks oli 2007. aastal säästvat maaelu arengut toetavaid Euroopa Liidu toetusi puudutanud JK Otsa Talu kohtuasi ([C-241/07](#)). Pooled Eesti kohtute eelotsusetaotlustest on esitanud Riigikohus.

Eelotsusetaotlused on puudutanud väga erinevaid Euroopa Liidu õiguse valdkondi, sealhulgas maksuõigust, riigihankeid, keskkonnaõigust, tarbijakrediiti ja elektroonilist jälgimist. Pikemalt peatus J. Laffranque sellel, millised nõuded tulenevad Eesti menetlusseadustikest kohtuasjade menetlusse võtmise üle otsustamisel ning milliseid uusi küsimusi on Riigikohtu jaoks tekitanud Euroopa Kohtu lahendid KUBERA ([C-144/23](#)) ja Remling ([C-767/23](#)).

Isikuandmete kaitse kohtumenetluses

Eraldi töösessioon oli pühendatud isikuandmete kaitse üldmääruse (IKÜM) kohaldamisele kohtumenetluses. Halduskolleegiumi kohtunik Nele Siitam tõi esile, et IKÜMi jõustumine on Eesti kohtute praktikat märgatavalt mõjutanud. Muutused ei seisne tema sõnul niivõrd õigusnormides, vaid kohtunike mõtte- ja tööviisis. Näiteks pööravad kohtunikud senisest enam tähelepanu sellele, kuidas koostada kohtulahend nii, et isikuandmed oleksid võimalikult hästi kaitstud ning lahendi avalikustamisel väheneks pseudonüümimisega seotud eksimuste oht. Samal ajal on ka menetlusosalised oma andmekaitseõigustest järjest teadlikumad ning ootavad kohtutelt oma isikuandmetega hoolikat ümberkäimist.

N. Siitam tõi arvukaid näiteid küsimustest, mida IKÜMi kohaldamine on kohtute jaoks tõstatanud. Nende hulka kuuluvad süüdimõistvate kohtuotsuste ja süütegudega seotud isikuandmete avalikustamine nii kohtulahendites kui ka karistusregistris (vt nt Endemol Shine Finland, [C-740/22](#); Latvijas Republikas Saeima, [C-439/19](#)), juurdepääs kohtutoimikutele ja selle piiramise alused (vt nt Autoriteit Persoonsgegevens, [C-245/20](#)) ning andmekaitse normide mõju tõendite lubatavusele (vt nt Norra Stockholm Bygg, [C-268/21](#), NTH Haustechnik, [C-484/24](#)). Samuti, kas IKÜMist tulenevaid õigusi võib kasutada eesmärgiga saada tõendeid kohtumenetluse tarbeks ja millal võib selline tegevus kujutada endast õiguste kuritarvitamist (vt nt Brillen Rottler [C-526/24](#), Österreichische Datenschutzbehörde, [C-416/23](#)). Küsimusi tekitab ka avalike teenistujate, sh kohtunike isikuandmete avalikkus seoses ametikohtade täitmiseks korraldatavate avalike konkurssidega (vt nt Indépendance et vie privée des juges, [C-204/21](#)), Inspektorat kam Visshia sadeben savet, [C-313/23](#), [C-316/23](#), [C-332/23](#)).

Ühe olulise teemana keskendus N. Siitam riigivastutusele olukorras, kus kohus põhjustab õigusemõistmise käigus isikuandmete kaitse sätete rikkumisega kahju. Tähelepanu juhiti küsimusele, kuidas vältida n-ö ülekanduvat mõju – olukorda, kus kohtute õigusemõistmise käigus tekitatud kahju hüvitamise võimaluste laiendamine kandub üle ka teistesse valdkondadesse ning hakkab seeläbi mõjutama kohtute sõltumatust. Veel märkis N. Siitam, et avatuse ja andmekaitse

kui oluliste väärtuste tasakaalustamine võib liikmesriikides erineda ning seda mitmekesisust tuleks säilitada, mitte püüda kõiki üksikasju kogu Euroopa Liidus ühetaoliselt reguleerida. Liigne ühtlustamine võib avaldada negatiivset mõju inimeste usaldusele avaliku võimu, sealhulgas kohtute ja Euroopa Liidu vastu.

Isikuandmed kriminaalmenetluses

Kriminaalkolleegiumi esimees Saale Laos käsitles tõhusa kohtuliku kaitse tagamist isikutele, kelle isikuandmeid kasutatakse kriminaalmenetluses, sealhulgas Euroopa uurimismääruse kontekstis.

S. Laos tõi peamiste väljakutsetena esile isikuandmete ulatusliku või ülemäärase kogumise, ebapiisava õigusliku regulatsiooni ja menetluslikud tagatised, õiguspäraselt kogutud isikuandmete ülemäärase kasutamise ja avaldamise ning probleemid isikuandmete kui tõendite kogumise õigusliku alusega. Üha enam probleeme tekitab ka elektroonilise teabe osakaalu kasv ning asjaolu, et märkimisväärne osa tõendusteabest paikneb tänapäeval digitaalses keskkonnas.

S. Laos märkis, et kriminaalkolleegiumi praktikas on Euroopa Liidu õigust puudutavaid asju pigem vähem, rohkem on neid halduskolleegiumis. Euroopa Liidu õigusaktidel põhinevad ja rahvusvahelist koostööd käsitlevad vaidlused jõuavad Riigikohtusse võrdlemisi harva. Muu hulgas tutvustas S. Laos Riigikohtu praktikat seoses elektroonilise side andmetega: andmetele juurdepääsu tingimused – RKKKo 18.06.2021, [1-16-6179/111](#) ja Prokuratuur, [C-746/18](#); eeldus, et asjakohased sideandmed on säilitatud üldise säilitamiskohustuse raames, kui ei ole tõendatud vastupidist – RKKKo 20.03.2026, [1-23-1551/97](#); kannatanu tegevuse jälgimine ja tema kohta andmete kogumine, kasutades selleks kannatanu tahvelarvutit ja Google'i kontot (Google Mapsi ja Google Photosi rakendusi) ilma kannatanu nõusolekuta – RKKKo 27.04.2026, [1-24-4898/33](#) ja *La Quadrature du Net jt vs. Premier ministre ja Ministère de la Culture*, [C-470/21](#); pooleliolev kohtuasi *Uffida*, [C-427/25](#).

Pärast töösessioone toimus visiit Euroopa Prokuratori, mille ülesehitust ja praktikat tutvustas esimene Eestist nimetatud Euroopa prokurör Kristel Siitam-Nyiri.

Tutvumine Euroopa Liidu kohtute tööga

Teisipäeval, 8. septembril osales delegatsioon Euroopa Kohtu suurkoja istungil liidetud kohtuasjades [C-296/25 P](#) ja [C-297/25 P](#), *Poola vs. komisjon*. Suurkoja istungi jälgimine andis delegatsioonile võimaluse tutvuda vahetult Euroopa Kohtu menetluse ja töökorraldusega.

Visiidi teisel päeval korraldati külalistele ka giidiga ekskursioon Euroopa Liidu Kohtu hoonetes. Lisaks tutvustasid Eesti kohtunikud Lauri Madise ja Iko Nõmm delegatsioonile Üldkohtu ülesandeid ja aktuaalset kohtupraktikat.

Kahepäevane visiit kinnitas Eesti kohtute ja Euroopa Liidu Kohtu pikaajaliste koostöösuhete tähtsust. Töösessioonid võimaldasid arutada Euroopa Liidu õiguse rakendamisel tõusetuvaid küsimusi ning vahetada mõtteid Euroopa Liidu õiguse arengust ja selle mõjust liikmesriikide kohtute igapäevatöele.